

illa prohibitio non obligat illum nisi per judicem, et ita directe instruit judicem, non obligat reum, donec condemnetur, atque ita non peccat juxta illam sententiam; ergo nec tenetur respondere superiori interroganti, ad mentem ejus et occultum suum factum aperiendo, nisi legitime interrogetur quia præcessit infamia vel semiplena probatio. Probatur consequentia, quia jam tunc illa interrogatio non tendit ad vitandam culpam, vel injuriam tertii, quia ostensum est nullam committi, etiam si ille suffragium ferat; ergo tendit ad punitionem, ergo debet in ea juridicus ordo servari.

13. *An prædictus teneatur restituere damna non electo: affirmant Sot. et Ledesm.; est tamen incertum.*—Addunt vero Soto et Ledesm. supra, quod si quis juridice interrogetur, non solum peccat, et est perjurus negando veritatem, sed etiam tenetur restituere damna quæ fortasse ob eam causam patitur non electus. Sed hoc secundum valde incertum est, et contrarium fortasse est probabilius, supposito illo principio, quod ille non est inhabilis ipso facto. Nam tunc ille, negando veritatem, non peccat contra justitiam commutativam respectu eligendi, sed contra obedientiam respectu judicis, vel contra justitiam legalem respectu reipublicæ, vel contra juramentum et religionem. Neque etiam ferendo suffragium post negatam veritatem ille peccat contra justitiam, quia non amisit ipso facto jus ferendi suffragium, etiam postquam veritatem negavit, donec reipsa condemnetur, quia illa est poena ferenda, ut supponitur, talis autem poena non aliter incurritur. Et ideo reus qui, negando inique veritatem, evitat condemnationem poenæ alias ferendæ, non tenetur illam restituere, juxta probabiliorem sententiam, quam nunc suppono ex Navar. in Summ., cap. 18, n. 49, et aliis modernis.

14. *Juridice interrogatus tenetur respondere nisi sit periculum magni scandali, infamiae propriae, vel inimicitiae, vel aliae similis gravis jacturae.*—Alterum vero de culpa regulariter verum est, supposita interrogatione legitima, quia non potest dari bellum justum ex utraque parte, et quia lex illa justa est, et non in vanum tales interrogationes præcipit, ergo obligat, saltem quando juridice fiunt. Hoc autem videtur intelligendum per se: nam ex accidenti posset a culpa excusari, qui non potest respondere verum sine magno scandalo, vel infamia propria, vel inimicitia, vel alia simili gravi jactura; et tunc licet interrogatio per se

sit juridica, quia tamen ex accidenti respondens impeditur, licet respondeat se non fecisse, habet locum subintellecra interpretatio, scilicet, non ita feci ut teneam propalare, et ita excusatur a mendacio et perjurio. In his etiam legibus contingere potest ut in præsumptione fundentur, et ideo juxta doctrinam satis receptam, si is qui alias vere habebat jus suffragii, habeat animum servandi justitiam, et favendi digniori, poterit excusari ab obligatione confitendi suum factum occultum, quia lex id jubens fundatur in præsumptione quæ tunc cessat, et intentio legis servatur. Hæc tamen posterior excusatio moraliter non est admittenda. Quia illa non est lex proprie fundata in præsumptione, sed fundata in morali periculo, quod imminet reipublicæ seu Academiæ ex hujusmodi subornationibus, et muneribus, quibus electores corrumpuntur, et justæ electiones impediuntur, quod fundamentum non est præsumptum, sed verum, et licet in particulari cesset effectus ejus, non ideo cessat obligatio legis. Ideoque non excusatur quis ab obligatione respondendi verum, etiamsi intentionem habeat faciendi justitiam. Eo vel maxime, quod facile hi decipiuntur, et formant conscientiam juxta suum affectum, quem habent ad alteram partem propensum. Prior etiam excusatio, licet in rigore sufficiat, et contingere possit, tamen, moraliter loquendo, rarissima est, tum quia fere semper potest quis se subducere, et coram rectore non apparere; tum etiam quia potest ita moderari responsionem, ut ad inhabilitatem confitentiam sufficiat, et infamiam non inducat, qua sublata, alia incommoda levia esse solent.

15. *Teneri absolute scholares offerentes se ad suffragia veritatem fateri, sive præcedat infamia, sive non.*—Denique, sincere spectato tenore statutorum et legum, et præcipue hujus Academiæ, sentio teneri scholares, qui ad suffragia ferenda se offerunt, et coram rectore præsentantur, veritatem fateri, sive præcedat infamia, sive non; tum quia illa interrogatio non est primario propter punitionem, sed propter morale bonum commune reipublicæ, et (ut ita rem explicem) non oritur ex affectu justitiæ vindicativæ, sed ex affectu justitiæ distributivæ et legalis, et hoc est satis ut interrogatio sit justa, etiamsi infamia non præcedat. Quia non est necesse, ut semper interrogatio fiat ad impediendum peccatum futurum, sed satis est ut fiat propter communem utilitatem, et ad tollendam materiam, et communes occasionem peccatorum, ut bene notavit Navar.

CAPUT X.

UTRUM OMNIS LEX POENALIS OBLIGET REUM AD POENÆ EXECUTIONEM, SALTEM POST SENTENTIAM JUDICIS.

in dict. cap. *Inter verba*, concl. 6, n. 258, 264 et 265; tum etiam quia lex illa indifferenter præcipit exigere juramentum, et sub eodem tenore in omnibus illis articulis, sive pertineat ad conditiones quasi substantiales ad jus suffragii habendum, sive ad alias quæ tendunt ad cavenda mala, et occasiones injustitiæ publicæ et acceptionis personarum. Et similiter ponuntur pro omnibus personis, nulla habitatione infamiae, nec alterius ordinis judicialis; ergo supponit illa lex, interrogationem illam esse justam, et æque posse omnes et in omnibus casibus obligare, alias lex ipsa non esset justa, quod dici non potest; ergo sicut tenentur omnes respondere veritatem in inhabilitatibus juris, seu substantialibus, quantumvis occultæ sint, ita in reliquis; tum præterea quia sub hac lege et conditione admittuntur omnes ad suffragium ferendum, ut illis interrogationibus vere respondeant juxta mentem interrogantis (hæc enim sine dubio est intentio legis), et has conditiones accipiunt electores sine ulla limitatione, vel discrimine; ergo tenentur illas servare, vel non dare suffragium.

16. *Consuetudo contraria dictis est corruptela.*—Unde est magna differentia inter hanc interrogationem et illam quæ tendit ad vindictam; nam in hac posteriori, interrogatio et responsio est quasi coacta, et in malum interrogati; illa vero prior est magis voluntaria ei qui vult ferre suffragium, et per se ordinatur ad cavendam justitiam in electionibus, et ideo non est necessarius alius ordo juridicus in hac interrogatione, præter illum quem statuta præscribunt, cui electores voluntarie subduntur. Nec etiam facile admittenda est excusatio consuetudinis, per quam dici solet hic rigor talium legum temperatus. Nam consuetudo illa videtur potius corruptela, quia est contra bonos mores, et præbet occasionem innumeris malis, nec etiam talis consuetudo censi potest tolerata a principe sciente illam: nam semper reprehenditur et reprobatur, et si contingat aliquem convinci de mendacio, punitur: atque hoc maxime observandum est in gravioribus actibus et transgressionibus, ut sunt emptio et venditio suffragiorum, et alia illicita pacta et similia, quæ valde corrumpunt justitiam et mores publicos; in rebus vero levioribus, ut sunt loqui, ingredi domum, et similes, facilius admitti posset probabilitas contrariæ sententiæ, maxime favente consuetudine, quæ quoad hæc leviora magis tolerata esse videtur.

1. Hæc quæstio videri potest pertinere potius ad potestatem et vim præcipiendi explicandam in judice, quam in lege: tamen, quia sæpe pendet ex sola lege, et semper ad illam cooperatur lex, ideo breviter hoc loco explicabitur. Duo igitur distingui possunt in omni poena: scilicet, pati et agere. In passione videtur consistere poena per se, ac formaliter de illa loquendo, ut poena est, quia consistit in privatione alicujus commodi; privatio autem ut sic, in passione vel quasi passione consistit. Quod si aliquando poenæ positivæ esse videntur, ut verberatio, et combustio, et similes, non habent rationem poenæ, nisi ut passiones et receptiones quædam sunt, tali subjecto disconvenientes, et ideo nulla est poena sine aliqua passione ejus qui patitur. Actio vero requiri solet quasi antecedenter ad poenam, et ideo interdum inferri potest poena per actionem transeuntem alterius sine cooperatione patientis, interdum fieri potest a solo patiente quasi immanenter in se operante, aliquando ab utroque, id est, partim a patiente, partim ab alio. Addit etiam Cajet. 2. 2, quæst. 62, art. 3, aliquando fieri sine ulla actione, ut in censuris, irregularitatibus, etc. Et ita communiter loquuntur alii. Si quis autem recte consideret, sicut ibi non est actio physica, ita neque passio, et sicut est passio quædam moralis, ita etiam est actio moralis, quæ est excommunicatio activa, verbi gratia, vel immissio talis inhabilitatis, etc., quæ in virtute est veluti quoddam præceptum legis, vel hominis imponentis obligationem abstinendi ab hoc vel illo munere, fructu, vel communicatione, vel etiam inhabilitantis personam ad aliquid. Et melius fortasse dicitur, hanc poenam non postulare aliam actionem propter illam quam lex et sententia facere potest.

2. Primo ergo, quod attinet ad passionem poenæ, nulla est difficultas. Dicendum est enim legem etiam post sententiam latam non obligare per se et immediate ad passionem, obligare tamen, per se loquendo, ad sustinendam passionem poenæ patienter, et sine propria resistantia, vel obligare ad ea quæ secum affert privatio poenalis semel illata. Priorem partem pono præcipue propter poenas, quæ consistunt

in physica privatione, seu passione. Et probatur facile, quia pati, ut sic, immediate et perse non cadit sub obligationem: nam obligatio cadit in actum liberum; passio autem, ut sic, non est libera, nisi ratione actionis. Potest autem sub obligationem cadere, non resistere passioni seu ne passio inferatur. Et quoad hoc, certum est legem poenalem obligare post sufficientem sententiam latam, quia tunc habet iudex jus exequendi sententiam; ergo alter non habet jus resistendi, alias daretur bellum justum ex utraque parte. Loquor autem de propria resistentia positiva: nam impedire poenam per fugam non est prohibitum in conscientia, quando poena corporalis et gravis est. Dixi autem: *Post sufficientem sententiam*, quia debet esse justa, et secundum leges lata; alias non potest conferre jus ad sui executionem.

3. Ubi statim occurrebat quaestio, quid dicendum sit si sententia sit justa in exteriori foro secundum allegata et probata, re tamen vera non habeat fundamentum veritatis. Sed haec quaestio magis pertinet ad potestatem iudicis quam legis, habetque proprium locum in 2. 2, quaest. 60, art. 5, et quaest. 67, art. 2, et quaest. 96, art. 4, ubi a commentatoribus tractatur; et Soto, l. 3 de Justit., q. 4, art. 5; et de censuris tractata est a nobis late, quantum materia illa postulabat, tom. 5, disput. 4, sess. 7, n. 8 et sequentibus. Videri etiam possunt quae supra diximus de lege injusta, et de vi quam habere potest ad obligandum. Resolutio ergo brevis est, quod, licet illa sententia per se non obliget reum ad executionem poenae, quando illam commode vitare aut fugere potest sine publica resistentia vel scandalo; nihilominus obligare ad parendum executioni iudicis vel legis, quando sine resistentia violenta vel scandalosa vitari non potest; haec enim resistentia nunquam licet, quando sententia est justa secundum allegata et probata, quia tunc iudex legitime utitur potestate sua, cui subditus parere tenetur.

4. Secundo, nulla relinquatur quaestio de poena, quae per solam actionem solius iudicis aut legis inferri potest. Hoc patet, quia si poena sit physica, et efficienda per actionem iudicis, illum obligare poterit, aut ministros ejus, non autem reum, nisi modo dicto in praecedenti assertionem. Si vero sit moralis privatio, sive fiat per solam legem, sive mediante sententia per seipsam operante, ut in excommunicatione et similibus, ibi nulla est necessaria obligatio respectu solius passionis talis poenae, quam immediate facit lex vel sententia, quia

illa operatur etiam in invitum. Unde non est in potestate patientis illi resistere: nam prolata sententia excommunicationis justa per canones, vel homines, reus necessario relinquatur excommunicatus, nec potest resistere, licet maxime velit, et idem est in similibus. Ideoque quoad hoc non habet locum obligatio parendi, quia, ubi non potest esse resistentia, non est libertas in non resistendo, et ideo nec potest esse obligatio parendi proprie quoad receptionem talis privationis. Ipsa tamen privatio, seu censura, aut inhabilitas affert secum obligationem ad patendas vel exequendas alias privationes seu carentias, quae aliquo modo pendent ex hominis libertate, et necessariam connexionem habent cum primaria privatione, ut non communicare, non contrahere, et similes. Hoc etiam est per se clarum, quia quoad haec poena illa includit praecipuum legis, vel iudicis, in cujus observantia consistit executio talis poenae; sed tenetur quis obedire praecipio justo; ergo et exequi poenam quoad hanc partem; et hoc satis constat ex dictis capite praecedenti.

5. *Sententia affirmans teneri reum post sententiam ad exequendum poenam in se, quando actio non includit intrinsicam malitiam quod lex habet vim praecipii.*—Tertio ergo superest quaestio, quando poena, vel requirit actionem aut cooperationem ipsius rei, vel saltem per illam fieri potest, an tunc obligetur reus ad operandum vel cooperandum, saltem post sententiam iudicis. Multi enim affirmant, post latam sententiam teneri reum ad exequendam poenam lege statutam, si actio illa non includit intrinsicam malitiam, vel nisi hoc modo poena reddatur injusta, ut esset se occidere, vel mutilare. Tribui solet D. Thom. 2. 2, quaest. 62, art. 3, ubi negat teneri reum ad poenam ante sententiam; post sententiam vero iudicis condemnantis ad poenam dicit teneri, et eodem fere modo loquendi Cajetan. ibi clarius id docet, 2. 2, quaest. 69, art. 4; et Soto, l. 1 de Justit., quaest. 6, art. 6, concl. 5; Castr., l. 2 de Leg. poenal., cap. 3; Navar. in Sum., cap. 23, n. 66; Ledesm. in 4, 2 part., quaest. 18, art. 2; Anton. Gom., 3 Variar., cap. 14, n. 3; Cordub., dicta quaest. 36; Felin., cum Bald. et Anch., quos refert in cap. 1 de Const., n. 46, et plures adducit Tiraquel. in l. *Si unquam*, vers. *Revertatur*, n. 291. Ratio hujus sententiae est, quia lex habet vim obligandi ad poenam pro aliquo tempore, vel statu; sed nullum potest esse magis opportunum, quam post latam sententiam iudicis (quid enim aliud spec-

tandum superest?) ergo. Item quia sententia, quam justam supponimus, habet vim praecipii; sed subditus tenetur obedire superiori praecipienti; ergo.

6. *Sententia negativa quia exequi est iudicis.*—Secunda opinio negat teneri reum, etiam per sententiam damnatum, exequi poenam in se, vel actionem aliquam exercere qua illam exequatur, vel ad illam cooperetur. Ita sentit Covar., l. 1 Variar., cap. 2, n. 10, et in 4, 2 part., cap. 6, § 8, n. 10, illat. 2, et n. 12; et tribuit Cajetan., de quo jam dixi. Citat etiam Adr., quolib. 6, art. 1, illat. 3. Sed ille aperte loquitur ante sententiam, et potius inferius refert Paul. in Clement. *Pastoralis*, de Re iudicat., dicentem quod filii, quorum pater incidit in crimen laesae majestatis, possunt subtrahere de bonis ejus, et nunquam restituere. Ipse vero ait: *Sed hoc non assero*, sentiens teneri ad restituenda illa bona, si pater de crimine damnetur. Et ita ille Paul. videtur opinioni Covar. adhaesisse. Et pro eadem potest allegari Dec. in cap. 1 de Constit., quia, licet in illa postea non persistat, quia putat legem poenalem etiam ante sententiam obligare, nihilominus, ex hypothesi tenet quod, si lex non obligat ante sententiam, neque post sententiam obligabit ad poenae executionem. Solet ad hoc allegari cap. *Suam*, de Poenis, ubi Papa prohibet ne quidam clerici in poena molestantur etiam post condemnationem. Ratio autem praecipua est, quia ad officium iudicis spectat, non tantum proferre sententiam, sed etiam exequi; reus autem non tenetur subire officium iudicis, nec fieri minister ejus contra seipsum; ergo per sententiam non obligatur ad talem actionem, sed ad solam passionem sine resistentia. Et ita solvit haec sententia fundamentum praecedentis; tum quia negat legem poenalem inducere hanc obligationem, etiam pro illo tempore; tum etiam quia putat praeter sententiam aliquid aliud esse expectandum a jure, scilicet executionem. Unde etiam negat, in sententia justa includi tale praecipuum, sed solum sustinendi poenam, quod probari potest argumento quodam in superioribus factum, quia non plus potest praecipere iudex quam lex, vel saltem non intendit plus praecipere, quia iudicat secundum legem; sed lex non praecipit actionem executivam poenae, sed tantum sustinentiam; ergo.

7. *Mens et distinctio auctoris.*—Verumtamen controversia haec facile componi poterit; nam, si res ipsa distincte explicetur, parva esse potest dissensio, nisi fortasse in uno vel altero

exemplo diversarum poenarum. Primo ergo ex parte sententiae distingui potest inter sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam: nam de utraque potest quaeri an post illam latam oriatur praedicta obligatio. In hoc autem puncto necesse est ut ex parte legum distinctio cum proportione fiat; nam si lex continet tantum poenam ferendam, nec operari potest, nec locum habere sententia tantum declaratoria criminis. Primum patet ex dictis cap. praecedenti: nam hoc specialiter operatur particula *ipso facto*; ergo, illa deficiente, cessat effectus: ratio etiam est evidens, quia sententia tantum declaratoria, ut talis est, non praecipit aliquid de novo, sed solum dat publicam et juridicam notitiam delicti; at neque lex ipsa in illo casu praecipit, quia non fert poenam ipso facto, ut supponimus; ergo non est unde oriatur obligatio. Secundum autem, scilicet, non esse locum tali sententiae in eo casu, patet, quia in illo maxime locum habet dictum supra citatum ex l. *Præses*, c. de Sentent. et interloq.: *Legem definitivam non absolventem, vel condemnantem reum, pro justa non haberi.* In eo autem casu si daretur sententia pure declaratoria criminis, nec absolveret, nec damnet, nec formaliter, ut supponitur, nec virtute, quia nec lex ipsa damnet; esset ergo sententia injusta, imo et ridicula, et adeo stulta, ut moraliter non sit possibilis.

8. Secundo, aliter dicendum est quando lex imponit poenam ipso facto: si ex parte rei aliqua actio vel cooperatio necessaria est, ad illam obligatur statim in conscientia post latam sententiam declaratoriam criminis. Probatur contraria ratione, quia, licet talis sententia non praecipiat, lex tamen praecipit illa sententia posita, seu pro illo statu, ut cap. praecedenti declaratum est. Supponimus autem praecipuum esse justum, id est, poenam esse talem, quae etiam hoc modo imposita non excedit debitam moderationem, vel aequitatem humanam; ergo tale praecipuum statim obligat. Unde propter hanc causam nunquam illa particula ponitur in lege, nisi ubi poena adjuncta talis est, ut possit, et licite et convenienter mandari executioni, et observari ab ipso reo; ergo signum est legem intendere obligare eo ipso, saltem postquam sententia declaratoria profertur. Confirmatur ac declaratur: nam, si lex dicat *ipso facto*, et *absque ulla declaratione*, per se obligat in conscientia ad executionem poenae; ergo quando ponit *ipso facto*, solamque sententiam declaratoriam requirit, non postulat aliam iudicis executionem, cum